

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – Київ: «Вища школа», 1997. – 349 с.
2. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва / О. М. Олексюк, М. М. Ткач // Навчальний посібник. – Київ: Знання України, 2004. – 264 с.
3. Олексюк О. М. Музична педагогіка / О. М. Олексюк // Навчальний посібник. – Київ: КНУКіМ, 2006. – 188 с.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти / О. Я. Ростовський // Навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
5. Серета Н. В. Елементи театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності / Н. В. Серета // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – № 2. – С. 48-54.

Білостоцька О. В.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри

музично-інструментальної підготовки вчителя

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Актуальність проблеми формування у майбутніх педагогів навичок критичного мислення зростає в умовах інтенсифікації соціальних, економічних та політичних змін, коли перед фахівцем постає необхідність переробляти великий потік інформації та вчасно переосмислювати певний стан речей із метою здійснення правильного вибору і прийняття рішень. Дослідженню сутності, методів та стратегій критичного присвячено праці В. Берези, Д. Весса, Д. Клустера, О. Колесової, А. Кроуфорда, А. Ліпмана, Д. Макінстера, К. Мередіт, С. Метьюза, Р. Пауля, Д. Стіл, Ч. Темпла, Д. Халперн, [1; 6]. Специфіку розвитку критичного мислення студентів досліджують Т. Воропай, О. Колесова, Л. Киенко-Романюк, В. Конаржевська, А. Коржуев, О. Марченко, В. Попков, О. Рязанова, О. Столбнікова, С. Терно, О. Тягло, Т. Хачумян [4; 5].

Критичне мислення в освіті є практичним застосуванням наукового підходу до вирішення життєвих, професійних, особистих проблем; воно синтезує саногенне, емоційне, конструктивне, продуктивне, синтетичне і аналітичне, теоретичне і практичне мислення. На розвиток критичного мислення в навчальному процесі спрямована технологія, розроблена Міжнародною асоціацією читання університету Північної Айови і коледжів Хобарда та Уільяма Сміта.

Ця технологія є системою стратегій і методичних прийомів, призначених для використання в різних предметних областях, видах і формах роботи. Зарубіжні вчені (К. Мередіт, М. Ліпман) розглядають критичне мислення як здатність аналізувати точки зору учасників навчального процесу, висувати та захищати власну точку зору стосовно певної проблеми [2, с. 32]. Д. Халперн аналізуючи психологічний аспект критичного мислення, визначає даний феномен як використання когнітивних техник або стратегій, які збільшують імовірність одержання бажаного кінцевого результату [6, с. 32]. О. Тягло, обгрунтовуючи можливість введення критичного мислення як навчальної дисципліни, зазначає, що «сильним критичним мисленням називають спроможність піддати критиці ще й власне мислення й наявність для цього достатньої волі. Вільна і конструктивна самокритика здатна удосконалити вирішення проблеми, сприяти досягненню успіху і розвитку людини загалом» [5, с. 19].

Аналіз досліджень С. Заір-Бек, М. Кларіна, Д. Клустера, Н. Кравченко, М. Ліпмана, І. Муштанівської, К. Мередит, Ч. Темпла, С. Терно, О. Тягло [1; 2; 4; 5] дозволив визначити наступні ознаки критичного мислення: вміння досліджувати реальні виробничі та життєві ситуації; висувати різні варіанти розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки і переваги кожного з них, вибираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їх наслідки. Необхідними якістьми критичного мислення є також уміння аналізувати інформацію, зібрану з різних джерел, з точки зору її достовірності, точності, корисності для розв'язання поставленої проблеми; обговорювати проблему, що вирішується, чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її; розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти і виправляти помилки в чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх. критичне мислення є мислення самостійне.

Ми дотримуємось думки Д. Клустера, який підкреслює, що інформація є відправним, а аж ніяк не кінцевим пунктом критичного мислення. Знання створює мотивування, без якого людина не може мислити критично; критичне мислення починається з постановки питань і з'ясування проблем, які потрібно розв'язати; критичне мислення прагне до переконливої аргументації.

Результатом розвинуеного критичного мислення майбутнього учителя є наступні критерії: студент піднімає складні питання й проблеми, формулюючи їх ясно й чітко; збирає й допускає стосовну до справи інформацію, використовуючи абстрактні ідеї, щоб ефективно їх інтерпретувати; приходиться до обгрунтованих висновків і рішень, перевіряючи їх за критеріями й стандартами; думає неупереджено в межах альтернативних систем мислення, розпізнаючи й допускаючи, по необхідності, їх припущення і практичну відповідність; ефективно спілкується з іншими при виробленні рішення.

Педагогічна таксономія – побудова чіткої системи педагогічних цілей, усеєдині якої виділені їхні категорії й послідовні рівні (ієрархія). Таксономія американського психолога Бенджаміна Блума – шестирівнева ієрархічна структура когнітивної сфери: нижні рівні якої складають знання, що передбачають наявність у студента умінь повторення або розпізнавання інформації (скласти

список, виділити, розповісти, показати, назвати); розуміння, що характеризуються розумінням майбутнім педагогом змісту інформаційних матеріалів (описати, пояснити, визначити ознаки, сформулювати по-іншому) та застосування в подібній ситуації (застосувати, проілюструвати, розв'язати). Верхні рівні таксономії Блума включають: аналіз, що виявляється у визначенні елементів і структури (проаналізувати, перевірити, провести експеримент, організувати, порівняти, виявити відмінності); синтез, тобто уміння студентів з'єднувати елементи по-новому (створити, придумати дизайн, розробити, скласти план) та порівняльну оцінку значущості на основі критеріїв (представити аргументи, захистити точку зору, спрогнозувати) [1; 3].

Технологія розвитку критичного мислення у вишах включає такі взаємопов'язані етапи, які можна використовувати на лекціях, практичних та семінарських заняттях: перша стадія – виклик – передбачає актуалізацію знань, спонукання інтересу до одержання нової інформації, постановку студентом власних цілей навчання; друга стадія – осмислення – включає в себе одержання нової інформації, коректування поставлених майбутнім учителем цілей навчання; третя стадія – рефлексія – характеризується народженням нових знань, постановкою студентом-музикантом нових цілей навчання.

Функції стадії виклику: мотиваційна (спонукання до роботи з новою інформацією, стимулювання інтересу до постановки й способів реалізації мети); інформаційна (виклик на «поверхню» наявних знань по темі); комунікаційна (безконфліктний обмін думками). Функції стадії осмислення: інформаційна (одержання нової інформації); систематизаційна (класифікація отриманої інформації по категоріях знань); мотиваційна (збереження інтересу до досліджуваної теми). Функції стадії рефлексії: комунікаційна (обмін думками про нову інформацію); інформаційна (придбання нового знання); мотиваційна (спонукання до подальшого розширення інформаційного поля); оцінна (співвіднесення нової інформації й наявних знань, вироблення власної позиції) [1; 3].

На етапі виклику викладач конструє процес навчання, припускаючи, що цілі будуть прийняті студентами; майбутньому педагогу необхідно проаналізувати те, що йому знайомо; використовується комбінування індивідуальних і групових форм роботи; допускаються всі думки (і правильні й неправильні); Важливо, щоб висловлення фіксувалися, кожне з них буде важливим для подальшої роботи. проводиться «вільна дискусія»; студенти висловлюють думку, не боячись помилитися й без виправлень викладача, іде мотивація студента.

На цьому етапі доцільним є використання наступних методів: ключові слова (терміни), вірні й невірні твердження або « чи вірите ви», цифровий диктант вірно – не вірно, кошик ідей, дерево передбачень, лови помилку.

На етапі осмислення змісту майбутні педагоги здійснюють контакт із новою інформацією; намагаються зіставити інформацію із уже наявними знаннями й досвідом; акцентують увагу на пошуку відповідей на запитання й утруднення, які виникли раніше; звертають увагу на неясності, намагаючись поставити нові питання; прагнуть відстежити сам процес знайомства з новою інформацією, звернути увагу на те, що саме привертає їхню увагу, які аспекти менш цікаві й чому; готуються до аналізу й обговоренню почутого [1; 4; 5].

На даній стадії ефективними стануть наступні методи: інсерт, фішбоун, ажурна пилка, зигзаг, джигсоу, карусель, мозковий штурм, групова дискусія, кластер, стратегія знаю – хочу дізнатися – дізнався, бортовий журнал.

На етапі рефлексії майбутні педагоги систематизують нову інформацію з відношенням до вже наявних у них уявлень; виражають нові ідеї й інформацію власними словами; самостійно вибудовують причинно-наслідкові зв'язки. Організації рефлексії сприятимуть метод шість капелюхів, думки у часі, прийом «концептуальна таблиця», таблиця-синтез, ромашка та кубик Блума, тонкі та товсті запитання, дерево знань, логічний ланцюжок або ланцюжок відповідностей, переплутані логічні ланцюжки, рюкзак, сінквейн, ессе, хокку.

Отже, проведене дослідження виявило, що однією з умов формування професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва є використання технології розвитку критичного мислення, яка сприяє активізації мислення, підвищує мотивацію; сприяє самовираженню студентів, дає можливість виявити себе, свої творчі здібності; учить знаходити шляхи вирішення проблеми, зіставляти свою думку з іншими, для того, щоб винести обґрунтоване судження; сприяє взаємоповазі, заохочує взаємодію, формує комунікативні навички; змушує студентів-музикантів замислюватися. Використання методів розвитку критичного мислення формує вміння працювати в групі; вміння графічно оформляти текстовий матеріал; вміння творчо інтерпретувати наявну інформацію; вміння розподіляти інформацію за ступенем новизни й значущості; вміння узагальнювати отримані знання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке. Пособ. для учителя. Москва: Просвещение, 2004. 173 с.
2. Липман М. Рефлексивная модель практики образования, 1991. URL: <http://www.philosophy.ru/iphras/library/deti/ch2.html>.
3. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко. – Київ, 2017. – 96 с.
4. Терно С. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: посібн. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 70 с.
5. Тягло А.В. Критическое мышление: проблема мирового образования XXI века // Постметодика. 2001. № 3 (35). С. 19-26.
6. Халперн Д. Психология критического мышления. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 512 с.